

không gian của cái thời xa xưa ấy, giống như công việc sáng tác mà tôi vẫn thường làm.

Tục ngữ Gia Rai có câu: “Mỗi lời nói qua tai người khác, nở thành hoa kao”. Hoa kao, ấy là một thứ hoa rừng sống hoang dại khắp các bìa rẫy, những cánh hoa rất mảnh dẻ mà các cô gái Gia Rai thường lấy thoa môi cho tươi thắm hơn. Tôi nghĩ rằng, tôi kể các câu chuyện dân gian này cho các bạn nghe, cũng là thực hiện cái ý mà câu tục ngữ Gia Rai đã nêu trên vậy.

Xin mời các bạn gặp gỡ các nhân vật dân gian của tôi thật tự nhiên, thoải mái và nhập cuộc vào đời sống cùng các con vật, cùng những con người thời xa xưa đầy ấp tình yêu thương, đầy ấp niềm vui, niềm đam mê mà cuộc sống lúc ấy đem lại.

Trung Trung Đỉnh

Nàng tiên trong ống nứa

Ngày xưa, ở một làng Gia Rai trong rừng cao heo hút, cuộc sống của lũ làng cực nhọc nổi từ đời nọ qua đời kia.

Người ta kể lại rằng, ở trong làng ấy có tên chủ làng rất gian tham. Nó bắt cả làng phải làm rẫy cho nhà nó mà chẳng ai dám trái lệnh, bởi nếu không, nó tìm cách giết.

Trong nhà nó có mười đứa con gái, đứa nào cũng đẹp nhưng đứa nào cũng lười biếng lại hách dịch. Tôi tớ trong nhà có tới hàng trăm người chỉ để nấu nướng, hầu hạ cho mười đứa con gái hư thân mất nết ấy. Còn chúng thì chỉ biết ăn, ngủ chán rồi múa hát. Mười đứa con gái là mười cái gai trước mắt lũ làng.

Cũng trong làng ấy có hai bà cháu nghèo khổ cùng chung số phận với lũ làng. Người ta gọi bà là Dạ-bôm⁽¹⁾, cháu là Bờ-dứt.

*
* *

Một hôm, chủ làng bỗng đánh đập chú chó nhỏ nhà nó vì chú chó ấy không biết săn thú, cũng không biết sủa để giữ cửa.

Chú chó bị đánh gần chết, lại bị tên chủ làng sai tôi tớ ném ra rừng. Thấy thế, Bờ-dứt thương chú chó tội nghiệp, nên lặng lẽ nhặt về nhà nuôi.

Được hai bà cháu chăm sóc, chú chó hồi phục và lớn nhanh như thổi. Nhưng chó nhỏ vẫn chậm chạp, lười nhác, không hề chịu tập săn, cũng không ai nghe nó sủa một tiếng.

Bờ-dứt đi đâu cũng mang chú chó đi theo.

Một hôm, lúc trời sắp tối, Bờ-dứt đang trên đường từ rẫy về, chàng bé chú chó trên tay. Tới một bụi nứa, chú chó vội nhảy ra khỏi tay chàng, chạy vòng quanh bụi nứa, sủa vang.

Bờ-dứt thấy thế lấy làm lạ lắm, chàng cầm rựa tìm quanh bụi nứa xem có gì lạ không, nhưng vẫn chỉ thấy những cây nứa vàng óng, khẽ cọ vào nhau cọt kẹt.

(1) Tiếng Gia Rai, nghĩa là bà.

Chú chó cứ chạy quanh bụi nứa mỗi lúc một hăng hơn. Bờ-dứt tìm kiếm mãi không thấy có con gì cả, chàng bèn chặt cây nứa đẹp nhất bụi, rồi chọn lấy ống nứa đẹp nhất của cây nứa ấy.

Chú chó vẫy đuôi mừng ríu rít, không sủa nữa.

Bờ-dứt đem ống nứa về nhà, chàng cẩn thận để nó lên giàn bếp.

*
* *

Hôm ấy, bà cháu Bờ-dứt lại đi làm rẫy thuê cho chủ làng. Nhưng lạ quá, khi hai bà cháu về thì đã có sẵn nồi cơm trắng thơm bốc khói, thức ăn thì nhiều cá, nhiều thịt thơm lừng, bày biện trên một tấm chiếu hoa rực rỡ.

Hai bà cháu không hiểu vì sao có chuyện lạ ấy, nên vừa mừng vừa lo, nhưng lo nhiều hơn, vì ở trong làng đã có nhiều người bị chết oan bởi mưu mẹo độc ác của chủ làng rồi.

Nhưng ngày hôm sau rồi hôm sau nữa, chuyện cứ diễn lại đúng như hôm trước, cơm ngon, canh ngọt bày biện tinh tươm trên tấm chiếu hoa. Nhà cửa như có bàn tay ai dọn dẹp gọn gàng, con gà, con heo như được ai chăm cho ăn no, không còn quẩn quanh chân người nữa.

Tới ngày thứ tư, chàng Bờ-dứt mạnh bạo ngồi vào tấm chiếu đẹp mà ăn cơm. Riêng bà Dạ-bôm vẫn không dám đụng vào tấm chiếu hoa đẹp đẽ ấy. Bờ-dứt ăn thấy cơm canh sao ngon ngọt quá. Sáng hôm sau, Bờ-dứt nói với bà:

- Bà ơi, bà lên rầy trước nhé! Bà mang theo chó nhỏ đi trước, cháu ở nhà núp trong bụi cây coi thử ai đã nấu cơm, quét tước giúp nhà mình.

- Cháu ơi, nhà mình nghèo khó, cháu đừng làm chuyện gì âm ỉ lên nhé.

Bà dặn Bờ-dứt thế rồi lặng lẽ đeo gùi, bế chú chó đi lên rẫy. Còn Bờ-dứt nằm núp trong một bụi cây sát nhà theo dõi.

*

* *

Mặt trời đã lên cao mà vẫn chưa có ai đến. Bờ-dứt vẫn chịu khó nằm chờ.

Chợt, từ trong nhà nghe có một tiếng nổ nhỏ *tách*.

Bờ-dứt căng mắt nhìn qua cửa, từ trên giàn bếp tỏa ra một quầng sáng dịu, ba nàng con gái lần lượt bước ra.

Họ lặng lẽ chụm đầu vào nhau, như bàn bạc điều gì đấy.

Ba nàng con gái cùng mặc một loại áo vải hoa, gương mặt nàng nào cũng trắng trẻo và xinh đẹp, lại giống nhau

như đúc đến nỗi Bờ-dứt không thể phân biệt được người nào trong số họ.

Ba cô gái người lo nấu cơm, người dọn dẹp quanh nhà, người lấy lúa ra cối giã gạo. Các nàng làm việc cứ nhanh thoăn thoắt, không phát ra một tiếng động nhỏ.

“Làm thế nào bây giờ?” - Bờ-dứt tự hỏi. - “Mình cứ chờ cho đến trưa ở đây, rồi có cơm dẻo canh ngọt mà ăn ư? Không được đâu! Làm như thế không tốt đâu. Mình phải tới hỏi thăm, xem họ ở đâu đến mà tốt thế? Mình phải nói lời cảm ơn người ta mới đúng chứ.”

Bờ-dứt đứng dậy, anh đi thẳng vào nhà. Nhưng chưa kịp chào hỏi thì ba cô con gái đã lần lượt, rất nhanh như ba con mèo, chui vào ống nứa, biến mất.

Bờ-dứt đứng ngây người ra một lúc. Chàng tới bên giàn bếp, ngó vào ống nứa.

Nhưng Bờ-dứt chẳng thấy gì cả.

Tối hôm ấy, Bờ-dứt kể lại mọi chuyện cho bà nghe.

Hai bà cháu bàn cách để gặp được ba nàng tiên tốt bụng ấy. Bàn đi tính lại mãi, cuối cùng hai bà cháu đều cho là phải nhờ đến con nhện giúp đỡ.

Bờ-dứt tới bên chái nhà, nói nhỏ với nhện điều gì đó, đôi mắt nhện giương lên sáng như hai giọt sương trong ánh mặt trời. Nhện nghe lời Bờ-dứt và hứa sẽ làm đúng như lời chàng dặn.

*

* *

Sáng hôm sau, hai bà cháu Bờ-dứt cũng dậy sớm như mọi ngày, chuẩn bị đi làm rẫy thuê cho chủ làng.

Bà đi trước đeo cái gùi, Bờ-dứt đi sau bé chú chó. Nhưng khi ra khỏi nhà một đoạn, Bờ-dứt đưa chú chó cho bà bế và lên về nấp vào một bụi cây khác, cũng ở sát bên nhà.

Bờ-dứt nằm núp dưới lùm cây chờ.

Mặt trời đã dậy bên kia núi. Rồi mặt trời leo lên ngọn cây...

Bỗng Bờ-dứt lại nghe có tiếng nổ *tách* và chàng nhìn vào nhà.

Một quãng sáng xanh dịu tỏa ra quanh ống nứa. Ba cô gái lạng lẽ bước ra. Ba nàng lại chụm đầu vào nhau, rồi cũng như hôm qua, lại mỗi người một việc, không phát ra một tiếng động nhỏ. Tay ba nàng làm việc nhanh nhẹn, mềm mại như đang múa...

Con nhện rón rén rời tổ, nó khéo léo bò tới chỗ miệng ống nứa và Bờ-dứt thấy con nhện quay tơ rất nhanh.

Nhện ta nhả những sợi tơ sáng bóng quấn đầy lên miệng ống nứa, hết lớp này tới lớp khác. Đến lúc nhện đã quấn xong, đôi mắt như hai giọt sương sáng của nó giương lên nháy nháy.

Bờ-dứt bật đứng dậy, đi thẳng vào nhà. Ba nàng tiên nghe tiếng động, liền lần lượt tới bên giàn bắp, định chui vào ống nứa. Nhưng ống nứa đã bị tơ nhện quấn kín.

Bỗng một luồng sáng như tia chớp lóe lên. Hai nàng tiên biến mất. Chỉ còn lại một nàng đứng lại trước Bờ-dứt.

Nàng khẽ nghiêng cười, cúi đầu chào chàng. Hai má nàng đỏ ửng, đôi mắt nàng chớp chớp.

Bờ-dứt nói:

- Nàng ơi, sao nàng tốt với tôi nhiều mà nàng muốn lẩn trốn thế?

Nàng tiên bước nhẹ nhàng tới bên Bờ-dứt, nói:

- Em thương chàng nhiều, em thương bà nhiều, thương lũ làng nghèo khổ, em muốn giúp lũ làng nhiều, sao chàng lại cho con nhện quấn tơ vào ống nứa?

- Tôi muốn nàng ở lại làm chị em với tôi. - Bờ-dứt nói. - Nàng đừng biến đi như hai nàng kia nữa nhé.

Nàng tiên nói:

- Chàng Bờ-dứt ơi, em không về được ống nứa nữa rồi, đã gặp chàng đây, em muốn làm vợ chàng thôi.

- Bà cháu tôi nghèo, không có con heo to, không có nhiều con trâu cồng Giàng⁽¹⁾ mời chủ làng, mời người ta uống rượu cần đâu.

(1) Trời.

- Chàng đừng lo, chuyện ấy em lo được, chàng cứ đi báo cho lũ làng biết trước nhé.

*

* *

Hôm sau, hai bà cháu Bờ-dứt đi tới từng nhà mời lũ làng tới dự đám cưới. Nàng tiên ở nhà làm cỗ. Chỉ một lúc sau, nhà Bờ-dứt cỗ bày từ sân lên nhà, rượu bày khắp chỗ. Lũ làng vui vẻ tới mừng cho bà cháu Bờ-dứt.

Tên chủ làng và mười đứa con gái của nó cũng nghe nghe đến. Nó đến vì nghe nhiều tiếng đồn của lũ làng, nào là vợ chàng Bờ-dứt đẹp nhất xứ, nhà chàng Bờ-dứt dọn cỗ to lắm, không ai sánh kịp... chứ không phải nó đến để mừng cho Bờ-dứt đâu.

Mười đứa con gái của chủ làng thấy vợ Bờ-dứt mặc đẹp hơn chúng, rồi thấy người nàng cũng đẹp hơn chúng nữa, nên chúng xấu hổ quá kéo nhau về.

Tên chủ làng thấy vợ chàng Bờ-dứt đẹp hơn con mình, lòng nó tức lắm. Nó nghĩ: “Vợ chàng Bờ-dứt này đẹp thế không phải Giàng cho nó đâu, mình phải tìm cách chiếm lấy thôi.”

Nó làm như vui vẻ cùng tới uống rượu mừng với hai bà cháu Bờ-dứt.